БІБЛІОТЕКА ДЛЯ РУСКОЙ МОЛОДЕЖИ
Юліяна Насальского

Выпускъ LXXXII. Томъ CLXII. Рôкъ XXI.

ПРО ЯПАНЪ.

ad 93027

КОЛОМЫЯ, 1914.
Зъ печатнѣ М. Бѣлоуса въ Коломыѣ.

308(Б52) Н32877 2ок
комп. 2
И.110837
Комп. 2
ЛЬВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ И 110838

ПРО ЯПАНЪ.

На всхôдъ вôдъ насъ лежить велика часть свѣта, Азія. Вздовжь всхôдныхъ берегôвъ тои части свѣта, тягне ся рядъ островôвъ. Зъ помѣжь нихъ найбôльшй зовуть ся Єссо, Нѣпонъ, Сикоку и Киюсію. Довкруги лежить цѣла хмара меншихъ островôвъ, а самй Японцѣ обчисляютъ ихъ на 3800 (тры тысячи вôсѣмсотъ). Тй чотыри найбôльшй вразъ зъ меншими становлять державу — Японію. Своимъ просторомъ дорôвнує она Угорщинѣ, а населеня числитъ около 50 милiонôвъ (бôльше якъ Австрія). Край се горбковатый, особливо въ пôвнôчнôй части, однакъ надаєсь до управы рôлѣ, завдяки теплому климатови; цвите тамъ передовсѣмъ огородництво. Головне мѣсто, де мешкає ихъ цѣсаръ »микадо«, зовесь Токіо и лежить на островѣ Нѣпонъ.

Японцѣ выводять свôй рôдъ вôдъ »Апносôвъ«, племени кочôвничого, що замешкувало въ давнинѣ сей край. Около VI. (шестого) вѣку передъ Христомъ починаютъ нападати на Апносôвъ Маляйцѣ а такожь иншй племена и вытискаютъ ихъ на пôвнôчь. Въ кôнци загорнуло цѣлый край одно племя а власть взявъ въ свои руки оденъ монархъ »микадо«, котре то слово означає властиво »высоку браму». Вôдъ того часу династія микадôвъ панує до нынѣшного дня, и теперѣшный микадо, Мутарґито на имя, є 122-имъ зъ ряду потомкомъ першого микада. Зъ початку була тамъ управа державы абсолютна, але вôдъ року 1889 є тамъ конституція (свобода). Замѣтне є се, що Японія є першою конституційною державою въ Азіи.

Японцѣ суть росту малого, крѣпкои будовы тѣла, при тôмъ зручнй и вытревалй на голодъ и холодъ. Скôра ихъ є барвы ясножовтои, такъ, що майже зближаєсь до барвы европейцѣвъ. Волосє, по бôльшôй части чорне, носять коротко острижене, зачесане до гори; кучерôвъ зовсѣмъ не носять, ба навѣть уважають се, за щось гидкого. Сивѣютъ пôзнѣйше, якъ европейцѣ. Японки суть ростомъ менший вôдъ Японцѣвъ. Ходять звычайно зъ вôдкритою головою, хиба якъ дощь, вбираютъ капелюхи, робленй зъ паперу вôдповѣ-

дно зладженого. Лице и шию закрашують приладженою до того бѣлою мучкою а губы малюють червоною краскою. До того додати ще треба дивный звычай, що по вѣнчаню чорнять собѣ зубы. Япанки вызначають ся великою харностію и такъ богата, якъ и убога япанка мыє ся по два-тры разы денно. За мужь выходять не зъ любови, але радше зъ обовязку. Супружество не дуже тамъ принадне, особливо для жѣнки. Жѣнка є слугою мужа и мусить выповняти всѣ єго приказы, бо найменьшій непослухъ зъ єи стороны, може статись причиною розводу.

Способъ выховуваня дѣтий є дуже добрый и стремить до того, щобы въ дѣтяхъ взбудити пошану и любовь взглядомъ родичѣвъ. Вправдѣ истнує тамъ законъ, що по смерти батька переходить цѣле майно на найстаршого сына, а вдова-мати мусить єму пôдчинятись, мимо того дѣти поважаютъ и любять своихъ родичѣвъ и стараютъ ся всѣми способами вôдвдячитись за ихъ труды коло нихъ.

Що до вѣры, то въ Япаніи є ихъ ажь три, але бôльша часть мешканцѣвъ исповѣдує т. зв. »шинто« себ-то обожанє предкôвъ, та неба, яко найвысшого бога (подôбно якъ въ Китаю). Головна єи основа, то почитанє »камѣ« — дѣдôвъ, та загаломъ предкôвъ. Бо-

гослуженя вôдправляютъ имъ священники званѝ »шинтоистами« по гаяхъ и кладовищахъ, де находять ся ихъ каплицѣ и храмы. Найвысшимъ священникомъ є въ нихъ ихъ »микадо« то є самъ цѣсаръ. Давнѣйше не смѣвъ нѣхто глянути на него, але при стрѣчи зъ нимъ мусѣвъ падати лицемъ до землѣ. Мерцѣвъ палять, або хоронять въ сидячôй поставѣ, головою зверненою на пôвнôчь. Жалоба по родичахъ треває 50 днѣвъ, а въ тôмъ часѣ не вôльно осталимъ дѣтямъ чимъ небудь займатись.

Японцѣ вызначають ся великою быстроумностію, а ученѝ дослѣдили, що дѣти японьскѝ учать ся на память далеко скорше якъ европейскѝ.

Першими учителями Японцѣвъ були Китайцѣ (Хинцѣ). Вôдъ нихъ перенесли они религію, письмо (Японцѣ пишуть зъ горы на долину), научились выробляти чорну краску т. зв. »тушь«, папѣръ, порцеляну, шовковѝ матеріи, славнѝ ще нынѣ въ цѣлôмъ свѣтѣ. Зъ Китайцями лучила ихъ тѣсна пріязнь. (Китай лежить близько Японіи, вôддѣленый моремъ, яке можна переѣхати кораблемъ за оденъ день). Христіяньскѝ мисіонари прибули тамъ вже въ 16 вѣцѣ, въ цѣли ширења вѣры Христовои, а незабаромъ почали тамъ зъявлятись купцѣ европейскѝ зъ своими то-

варами. Японцѣ принимали ихъ вправдѣ зъ початку неохотно, а мисіонарамъ не удалось завести христіянства, однакъ все таки цивилизація европейска почала поволи вдирати ся въ звычаи и обычаи японскій. Японцѣ почали запотребовувати чимъ разъ бôльше европейскихъ товарôвъ. Богатшй стали чимъ разъ частѣйше выѣздити до Европы въ цѣли образованя. Покôнчивши тамъ чи то школы вôйсковй, чи унѣверситеты, чи школи промысловй, вертали до вôтчины и заводили тамъ европейскй порядки. Незабаромъ построєно тамъ желѣзницѣ, почты, телєґрафы, телєфоны, побудовано фабрики, воєннй и торговельнй кораблѣ порушуванй парою, уладжено вôйско на взôръ европейскій, заведено оружіє стрѣльне, арматы и ин. Рôвночасно запрошувано рôжныхъ европейскихъ професорôвъ, щобы тй вышколювали молодѣжь японску. Теперь истнує тамъ около сѣмдесять тысячь шкôлъ, такъ низшихъ якъ и высшихъ (ґімназій) а такожь одна школа найвысша (унѣверситетъ) въ столицѣ краю, Токіо.

Що Японцѣ стоять высше вôдъ насъ Русинôвъ — се розумѣє ся само собою.

Въ насъ не хоче сватокъ вывчитись и тыхъ 26 буквъ рускихъ, зъ котрыхъ складає ся наша азбука, бо каже: »я вже за старый«.

Въ Японѣ умѣє кождый що найменше 30 тысячь рôжныхъ знакôвъ, бо на кожде слово є тамъ осôбный знакъ!

Русинъ якъ ѣде до Канады, не дбає про се, щобы єго дитина лишила ся Русиномъ, а противно радъ, якъ она найскорше зъангличанить ся, тай черезъ се найде скорше заробокъ.

Японець кождый, але то дословно кождый, пріймe радо смерть за свôй край, за свою вôтчину, и тому вôйско японске представляє величезну, майже неодолиму силу!

Японцѣ, правда радо ѣздять и въ Европу и въ Америку по науку и радо вчать ся чужихъ бесѣдъ, але лише въ той цѣли, щобы набравшись рôжныхъ користныхъ вѣдомостей вôдъ чужихъ, прислужитись ними потôмъ рôдному народови. Японець не вôдрѣкъ бы ся свого, хотяй бы его хто на муки бравъ.

Русинъ лише се и знає, щобы свому братови, такому хлопови, якъ вôнъ самъ, кривду зробити, межу переорати, траву выпасти, щепу зломити, а єго самого за яке будь слово до криминалу завдати!

Японець оденъ другого нѣколи не скривдить и хиба лишь часомъ зъ легка надує чужинця. Крадѣжь се у Японця дѣло майже не звѣстне.

Въ Русинôвъ неразъ и найбогатшій газда радъ якъ потягне пару снопôвъ зъ чужого поля, якъ лишь никто не видить.

Япанець мыє ся денно пару разôвъ, а зъ часта купає ся цѣлый.

Русинъ возьме рано въ ротъ воды и разомъ зô слиною пустить на руки, а руками хлосне се на лице — тай вже »фертіґъ«! Русинъ неразъ що дня въ лѣтѣ бриде черезъ рѣчку, а не догадаєсь, що можна розôбрати ся и скупатись.

Япанець все усмѣхненый и чемный, лайки и сварки майже не знає.

Нашь Русинъ якъ ревкне, то и чорты въ пеклѣ перепудилибысь. За кождымъ словомъ клене чужôй матери, тай грозить навѣть дѣтемъ убійствомъ, поломленємъ костей и такими иншими прислугами.

Японець пє реґулярно своє »очо« (то є: чай) а лишь часомъ при святѣ маленьку чашечку горѣвки зъ рыжу. Пяныхъ въ Япанѣ никто не бачить.

Русинъ заливає палку паньскою, смердячого горѣвкою, котру ведрами на рôжнî »оказіи« купує. Чаю не хоче пити, бо се не запоморочує палки.

Япанець почитає передовсѣмъ память заслуженыхъ предкôвъ и вôддає имъ майже божеску честь.

Въ насъ зато дуже часто навѣть про дуже заслуженыхъ людей забуваєсь та ихъ памяти не заховуєсь належито. А що вже казати про людей менше заслуженыхъ, якѝ понесли богато трудôвъ, а якимъ всетаки належитъ ся вдячнôсть вôдъ поколѣнь.

Кождый Японець, и то и найбѣднѣйшій зарôбникъ, той що тягне »ѣнрѣкшу« (то є вôзокъ зъ пасажиромъ) — купує и читає щоденну ґазету. Въ мѣстѣ Токіо выходить 150 щоденныхъ ґазетъ.

Русинъ не то дневника, але навѣть тры мѣсячника »Бібліотека для рускои молодежи« не хоче читати анѣ предплачувати, бо: »що менѣ зъ того прійде?!« — каже.

Въ японскôмъ мѣсточку.

Великѝ японьскѝ мѣста торговельнѝ, до котрыхъ звычайно заѣзджають Европейцѣ, хочь и не затратили свого первѣстного характеру, не дають єго такъ легко пôзнати, бо въ новѣйшихъ часахъ и занадто прибрали межи народный видъ и своѣмъ великимъ рухомъ вôдвертають увагу чужинця вôдъ питомого японьского житя; вôнъ мусить тутъ довше побути коли хоче єго пôзнати. За то малѝ мѣсточка заразъ вôдъ

першои хвилѣ вступленя до нихъ показують цѣкавому старе, правдиво япаньске житє народне и се спонукало мене заразъ по приѣздѣ до Нагасаки, де вже дуже значно розпаношила ся европейска культура, поѣхати до мѣсточка Такео на островѣ Кюшу.

А треба знати, що въ Япаніи єсть вже богато зелѣзниць, що перетинають край въ рѣжныхъ напрямахъ и сполучають зъ собою мало що вже не всѣ значнѣйшѝ мѣста. Отже въ кѣлька годинъ по приѣздѣ сидѣвъ я знову у вагонѣ та ѣхавъ до згаданого мѣсточка. Сторона, котрою мы ѣхали, представляла якусь въ своѣмъ родѣ особливу повабнѣсть. Гори, долины, луки, поля и села — все то разомъ выглядало якесь таке дрѣбонькеи такъ само хорошеньке, якъ и тамошнѣ жителѣ. Ажь пѣзно зъ полудня станули ми на мѣсци и я сѣвъ на »ѣнрикишу«, вѣзокъ, знаный менѣ вже зъ Цейльону и Хини, котрый тягне чоловѣкъ, и жвавымъ бѣгцемъ поѣхавъ »токіо-іа-инъ« (гостинницѣ), де мы мали ночувати. Дорогу вѣдъ двѣрця ажь до мѣста переѣхавъ я борзо и ось побачивъ передъ собою дѣйстно точнѣсенко такѝ самѝ маленкѝ и хорошенькѝ хатки зъ дерева, якѝ я вже напередъ представлявъ собѣ въ своѣй уявѣ. Хатки тотѝ були по найбѣльшѣй части на оденъ, рѣдкѣ лишь на два поверхи а въ сѣмъ послѣднѣмъ случаю мала кожда довкола бальконъ зъ повырѣзуванымъ поручемъ и вѣкна зъ бѣлого паперу. Всѣ выглядали такѝ чистенькѝ и хорошенькѝ, що ажь любо. А якѝжь ихъ самѝ жителѣ:

Всюди изъ крамѣвъ та на улици споглядали на

насъ весели и привѣтно усмѣхнени лиця. Жѣнки и дѣвчата въ своихъ широкихъ, цвѣтистыхъ одежахъ въ котрыхъ имъ дуже до лиця, минали насъ, стукаючи своими деревлянными черевиками и споглядали своими косими очима такъ якось смѣшно на свѣтъ божий та усмѣхали ся такъ збиточливо до мене, що ажь и менѣ самому хотѣло ся смѣяти Люде тутъ видко вѣселй и нѣгде недобачивъ я якогось засумованого або сердитого лиця. Тай жебракôвъ нѣгде не було видко а менѣ мимо волѣ насунуло ся порôвнанє зъ Хиною. Що за рôжниця!

Але я, якъ на перше вражѣнє, приѣхавъ саме въ добру пору, бо то було якесь свято. Улицѣ були украшени рôжнобарвными лѣхтарнями зъ паперу и майже на кождôмъ домѣ висѣла японска хоруговъ, червоне сонце на бѣлôмъ поли. Дѣвчата мали на собѣ особливо красну одѣжь а у кождои въ волосю зачесанôмъ высоко въ гору выднѣли цвѣти. Я казавъ своему кулѣ (чоловѣкови, що тягне вѣзокъ) ставати що хвиля, щобы сему або тому придивити ся, що для мене було цѣкаве. Наконець стали мы коло »ину«. Тутъ повитала мене низкимъ поклономъ »музунесъ« (служниця), менѣ здоймили чоботы, и ажь тодѣ мôгъ я зайти до сѣний, выстеленыхъ чистенькими матами. Теперь выйшла до мене господиня и повитала звычайнымъ низкимъ поклономъ та голоснымъ шелестомъ, якій Японцѣ на знакъ особливши почести роблятъ въ той спосôбъ, що втягають въ себе воздухъ крôзь зубы.

Я пôшовъ за малою грубою музумою стрôмкими сходами на гору та зайшовъ тутъ до квадратовои комнатки, що такожь була выстелена матами а въ котрôй не було зовсѣмъ нѣякои знадобы. Стѣни тои кôмнати були зъ помальованого картону а вôкна вôдъ улицѣ зъ пергаминового паперу налѣпленого на маленкй чотырогранній рамцѣ зъ дерева. Музума лишила мене самого межи тыми чотырома паперовыми стѣнами а сама выбѣгла и за хвильку вернула знову та внесла малесенкій може на 30 центыметрôвъ высокій, полякерованый столичокъ на чотырохъ нôжкахъ и двѣ подушки до сѣданя. Отъ и столова кôмната була вже готова.

Небавомъ прійшли »гоетѣ»: кôлька другихъ музумъ, що хотѣли такожь подивити ся на чужинця. Поставали собѣ зовсѣмъ смѣло передо мною и дуже утѣшенй стали менѣ придивляти ся. Я змѣркувавъ, що они пôдôймали мене на смѣхъ, бо на разъ зачали всѣ весело реготати ся. Того було вже менѣ за богато; я пôйшовъ до дверей, вôдсунувъ ихъ (двери въ японскихъ домахъ не отвирають ся, лише засувають ся въ стѣну) и показавъ имъ рукою, щобы они собѣ выйшли. Чи дѣвчата уважали то за якусь особлившу чемнôсть зъ моєй стороны, чи може не хотѣли того зрозумѣти, досыть, що имъ анѣ на думку не приходило переривати собѣ свою веселу забаву, и вынесли ся ажь тодѣ, коли господиня на долинѣ закликала ихъ, плеснувши голосно въ долинѣ.

Тымчасомъ мôй слуга на долинѣ залагодивъ зъ повнымъ зрозумѣнємъ рѣчи справу обѣду и я побачивъ

небавкомъ на моимъ столичку чай та множество малесенкихъ тарелчикôвъ зъ ще меншими порциями на нихъ. Передъ мене поставили рыбу и паштеты зъ мяса, смаженй удка зъ курятъ, рижъ и богато иньшихъ присмакôвъ, котрй я ледви що мôгъ розпôзнати. Замѣсть ножа и вилокъ дали менѣ деревляни патички, зъ котрыми я собѣ дававъ якось раду, лишь одного рижу не мôгъ ними набирати. Правду сказавши всѣ стравы були дуже добрй и я таки споро ѣвъ, але мимо того було менѣ по тôмъ першôмъ обѣдѣ якось порожно въ жолудку, а то може для того що не було зовсѣмъ хлѣба и зупы. А впрочѣмъ то и не велика приятнôсть сидѣти на земли зъ пôдогненими пôдъ себе ногами та патичками нести страву до рота. Черезъ цѣлый часъ обѣду сидѣла коло мене на земли одна музума, готова кождои хвилѣ менѣ до услугъ та очевидно зъ велилою цѣкавостию придивляла ся тому, якъ я даю собѣ раду зъ тыми патычками до ѣдженя

По тôмъ обыльнôмъ обѣдѣ взявъ ся я оглядати докладно цѣлу хату, и вôдсунувъ кождй дверѣ. Зъ выѣмкою просторои кухнѣ выглядали всѣ комнати одна якъ друга, всѣ були такй чистенкй, що ажь свѣтили ся. На першôмъ поверсѣ ишла довкола хати вузонька галєрія зъ низкимъ поручемъ, а чотыри боки дому замыкали въ серединѣ малый городецъ зъ водоймою и муравою та низкими деревами. Закимъ я положивъ ся спати, пôйшовъ я ще оглянути теплй жерела: пôдъ ту пору бувъ тамъ великій рухъ, бо Японцѣ нѣчого такъ не люблять якъ теплу купиль. Басенъ бувъ по-

венъ людей и то мимо недавного заказу цѣсаря купали ся тамъ разомъ мужчины, жѣнки и дѣти, всѣ въ сумѣшь безъ найменьшои соромливости. Надивившись достаточно на то орігинальне дивовище и не маючи охоти купати ся такожь середъ такихъ обставинъ, пустивъ ся я назадъ до дому. На улицяхъ було вже досыть пусто, але въ домахъ видко ще було рухъ и житє. Поза освѣтлеными, паперовыми вôкнами чути було голосы и монотонный, але все таки милый звукъ японскои гитари, званои »кото«. Я ще довго ходивъ улицями та розпытувавъ мого проводиря про житє людей краю всходячого сонця.

Коли я вернувъ назадъ до ину, заставъ я вже въ моѣй давнѣйшôй столовôй комнатѣ зовсѣмъ добру постѣль, выстелену зъ множества поскладаныхъ оденъ на другôмъ коцикôвъ. Крôмъ того побачивъ я тутъ ще щось, що зовсѣмъ не належить до знадобы японскои хаты, а то — крѣсло, котре принесено для мене зъ особлившои чемности изъ школы. Въ школѣ, бачите, учать ся японскѣ дѣти не лишь всѣлякои науки, але и штуки сидѣти на европейскôмъ крѣслѣ. При свѣтлѣ лямпы, прислоненои чотырогранною шовковою умброю, выпивъ я ще чарку »оча« (чай), выкуривъ разомъ зъ музумою маленьку японску люльочку, а вôдтакъ положивъ ся на постѣль, котра якъ теперь показало ся, була досыть тверда. Вже дрѣмаючи чувъ я ще въ долинѣ на улици стукôтъ деревляныхъ черевикôвъ. Та и все, що дѣяло ся въ хатѣ, було выразно

чути крôзь паперовй стѣны. О замкненю моихъ засуваныхъ дверий не могло бути и бесѣды.

Зъ рана пробудивъ мене шумъ пôдношеныхъ на бальконѣ вôконниць и заразъ по тôмъ увôйшли музума и повитавше мене веселимъ »огейо« (добрый день) та низкимъ поклономъ, поставила передъ мене чарку »оча«. Заразъ по тôмъ принесла менѣ японскій »кімосъ« (широку верхну свиту), въ котрôй я убравъ ся та пôшовъ за нею, щобы пôсля загального звычаю скупати ся въ теплôй водѣ. А що я знавъ, що зъ рана всѣ жителѣ дому оденъ по другôмъ або таки всѣ разомъ купають ся въ тôй водѣ, то я хотѣвъ забезпечити ся, що буду першій купати ся: сего дня бувъ я о тôмъ переконаный, але пôсля пôзнôйшихъ досвѣдôвъ не хоче ся менѣ вѣрити, що такъ дѣйстно було.

Коли я вже бувъ вбравъ ся, принесли менѣ обильный снѣданокъ, подôбный трохи до вчерашного обѣду. Цѣлый часъ передъ полуднемъ ходивъ я оглядати мѣсто и єго окрестнôсть, та зробивъ богато фотографичныхъ знимокъ. Люде ходили за мною гурмою и просили, щобы я ихъ фотографувавъ. Около полудня попращавъ ся я зъ моєю привôтною господою та зъ всѣма музумами и по многихъ поклонахъ на всѣ боки поѣавъ я на дворецъ.

ЗОРЯ.

ЛЬВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ И 110838